

گفت و گو با حسین قربان زاده خیایو، نویسنده «رد انگشت های اصلی»

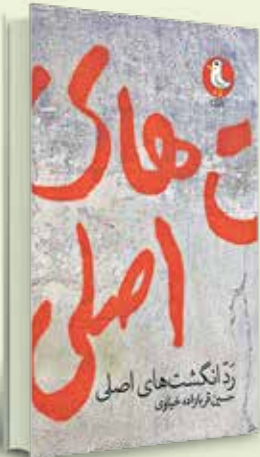
صدای انقلاب بزرگ از شهرهای کوچک

رمان تاریخی رد انگشت‌های اصلی، به نویسندگی حسین قربان‌زاده خیایو، پسری پانزده‌ساله به نام اباذر را روایت می‌کند که به قویبوزنوازی و تصنیف «کرم اصلی» علاقه‌مند است. بعد از مرگ والدینش، سرپرستی اباذر را عمیوش، حاجی‌دایی که یک روحانی است، بر عهده دارد. اباذر هنگام برگزاری جشن‌های شاهنشاهی و اجرای قویبوزنوازی و تصنیف کرم اصلی، با دختری به نام گل آرا آشنا می‌شود که در قضا پدرش، سرهنگ ثنافر، در شهرداری وظیفه سرکوب انقلابیون را بر عهده دارد. سرهنگ ثنافر رابطه خوبی با اباذر نداشته و برای او درس‌های ایجاد می‌کند.

از سوی، مرگ پدر اباذر درهاله‌ای از ایهام است. اباذر، با وجود مخالفت‌های عمو، از طریق دوستان پدرش وارد گروه مجاهدین خلق می‌شود؛ اما طولی نمی‌کشد که علاوه بر شناخت عاشان قتل پدرش، به ماهیت مجاهدین خلق پی برده و به قیام مردمی می‌پیوندد.

رمان از کشمکش‌های بیرونی و درونی تشکیل شده است، اما در واقع پر کشمکش شخصیت اصلی با دیگر شخصیت‌های فرعی، یعنی کشمکش بیرونی متمرکز است. کشمکش‌های بیرونی، واری مساله عاشقانه، در سه یا چهار گروه متفاوت رخ می‌دهد: گروه انقلابیون (مبارزات مردمی، روحانیت)، مجاهدین خلق، شاددوست‌ها (مردم و نیروهای شهرداری) و گروه مستحقن طبقه متوسط

(استادان، پزشکان، نویسندگان، شعرا و…)، نویسنده از روش فلش‌بک برای چگونگی آشنایی اباذر با گل آرا استفاده کرده است. زبان روایت، معیار و زبان گفت‌وگوها محاوره است. رمان هم از روابط طبیعی بین حوادث و هم از روابط منطقی بهره برده است؛ اما نویسنده نظمی ساختگی را نیز برای پیشبرد داستان و ایجاد حسن تعلیق و هیجان، تاجاشنی کارش کرده است که به همین دلیل، توازن و تناسب در نظم منطقی حوادث دچار خدشه شده است. رمان به‌خوبی مرز مشخصی را بین دو گروه خیر و شر نشان داده است؛ اما این مرزبندی، تنها در مبحث

■ نویسنده:حسین قربان‌زاده خیایو

■ انتشارات سورهمهر

■ آیا تاکنون بازخوردی از مخاطبان مردم‌درباره این اثر گرفته‌اید؟

من مربی داستان‌نویسی کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان هستم. کتاب را بسیاری از بچه‌ها تهیه کردند و خواندند و خیلی استقبال کردند چون کتاب درباره عشق یک نوجوان پسر به یک دختر جوان است. عشق سهل و آسانی هم نیست؛ چون پدر پسر فوت کرده و عموی او روحانی است و پیدر دختر، سرهنگ نظامی در اوایل انقلاب است. این دو نفر با هم مشکلات بسیاری دارند. پسر، قویبوزنوازی است. قویبوز همان دستگاه مخصوص عاشق‌هاست که می‌نوازند و احکایت «اصلی» و «کرم» را مینوعی روایت می‌کند. این پسر می‌خواند و دختر در مدرسه و در جشن‌ها هم آوازی می‌کند. در واقع، نصاد «اصلی» و «کرم»، «باز تو» و «گل آرا» هستند. پسر سفر کروماری به طرف پدر دختر دارد؛ پدر پسر، به تیریز می‌برد و پسر به دنبال او می‌آید و اتفاقات بسیاری در تیریز برایش پیش می‌آید. به‌دلیل همین عشقی که در لایه‌ای روایت‌های کتاب‌هست، نوجوانان خیلی دوستش داشته‌اند و بازخورد‌های خیلی خوبی از آن گرفته‌ام.

■ این نوی نویسی چه اتفاقی را در حوزه ادبیات داستانی، به خصوص ادبیات کودک و نوجوان رقم می‌زند؟

بند به مصاحبه‌هایی که داشته‌ام تاکید کرده‌ام که نویسدگان، به‌خصوص نویسندگان کودک و نوجوان، صرفاً نباید برای بچه‌های تهران و شهرنشین‌هاو آرایتمان‌نشین‌ها بنویسند. ما آداب و رسوم داریم. کشور پهناوری داریم با استان‌هایی که آداب و رسوم خاصی در عروسی‌ها و آیین‌ها و عزاداری‌ها دارند. ما اسطوره‌های زیادی داریم. تاریخی بسیار غنی داریم؛ از شمال تا جنوب کشور، از غرب تا شرق کشور. بنابراین، تاکیدم بر این است که نویسنده‌ها حتماً باید برای تمام کودکان و نوجوانان کشورشان بنویسند. به همین

دلیل، خودم در همان داستان دارم که همه در فضاهای بومی، به‌خصوص شهرنشان‌مشکین‌شهر، اتفاق می‌افتد. به نظرم حتماً باید بچه‌های شهرستان را در براریم که این، دوسود بسیار آشکار دارد؛ یکی اینکه بچه‌های شهرستان و روستا و عشایر خودشان را در ادبیات کشور سهیم می‌دانند. بچه‌هایی را داریم که متروندیدها‌ند و اصلاً نمی‌دانند آیران‌مان چیست، نمی‌دانند آستانور چیست، مگر اینکه در قیلم‌ها دیده باشند. بنابراین، هم بچه‌های تهران و آیران‌مان‌نشین و شهری از نوع زندگی در شهرستان‌ها آگاهی پیدا می‌کنند، هم اینکه بچه‌ها متوجه می‌شوند که صاحب نوعی از ادبیات هستند. خوشبختانه دوستانی هستند که در این عرصه قدم گذاشته‌اند ولی من صرفاً ادبیات بومی می‌نویسم. تا حالا این طور بوده است و امیدوارم از این به بعد هم چنین باشد.

■ پرداختن به موضوعات تاریخ معاصر و جلوگیری از اوارونه‌نمایی وقایع این دوران، در حوزه ادبیات

مبارزات سیاسی مطرح است. داستان به‌لحاظ هویت فردی تنوع شایان توجهی ندارد و همه شخصیت‌ها تنها در یک بُعد به نمایش گذاشته‌شده‌اند. از سوی، تنها شخصیت اصلی، اباذر، نسبتاً یویاست و در نمایش خود به آگاه‌سازی مخاطب در شناخت گروه مجاهدین خلق کمک کرده است.

با وجود این، انعطاف روشنی که مخاطب بتواند با شخصیت مدنظر همذات‌پنداری کند در شخصیت اباذر احساس نمی‌شود. به نظر می‌رسد انتخاب راوی به‌عنوان سوم‌شخص مفرد در این آگاه‌سازی نقش بسزایی داشته است. هرچند توصیف گزارشی از تفکرات موجود در رمان، خاصه تفکرات گروه مجاهدین خلق، قدرت عمل شخصیت‌ها را تحت‌الشعاع قرار داده است. این،

رمان بحران‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و مذهبی را در بستر و بافت قوم ترک، در بحبوحه مبارزات مردم‌تبریز و مشکین‌شهر در زمستان ۱۳۵۷، به نمایش گذاشته است. رد انگشت‌های اصلی با توجه به مسائل فرهنگی، مختص مخاطب ترک‌زبان است و هرچند نویسنده در باور قوی، محلات ترکی را در ترجمه کرده است، به‌لحاظ همذات‌پنداری و حس تعلیق، مخاطب ترک‌زبان از این رمان استقبال بهتری خواهد کرد.

حسین قربان‌زاده خیایو، نویسنده حوزه کودک و نوجوان، اهل شهرستان‌مشکین‌شهر در استان اردبیل است؛ این نویسنده ۵۷ساله به‌عنوان مربی و کارشناس در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در زادگاهش، مشکین‌شهر و همچنین اردبیل و حالا هم تبریز، فعال بوده و هست. قربان‌زاده تاکنون آثار بی‌شماری در زمینه عزیزتر از خوشه، روی سیم تار، آب و نتجیر، رد انگشت‌های اصلی، آتش و پرواز آب‌کشت‌ها، به‌ر بنلای کودال، اثر هنر، مزخرفات و آثار سال صفر، بچه‌های حمام عدل و… نوشته‌است.

از زمان هستیم، باید سعی کنیم این دوره را سالم و خوشایند و بی‌مشکل کنیم و بتوانیم زندگی خوب داشته‌باشیم.
■ چگونه می‌توان تأثیر ادبیات و هنر را در حوزه ادبیات انقلاب ضریب داد و باعث گسترش آن در جامعه‌شد؟

همه کسانی که با ادبیات سروکار دارند، می‌دانند که ادبیات ماندگار است. اگر می‌خواهیم موضوعی ماندگار باشد و برای چند عصر و چند دهه ماندگار بماند و در عین حال هم تأثیرگذار باشد، باید از طریق ادبیات و هنر به آن پرداخت. بنابراین، اعتقاد دارم که به موضوعات انقلاب باید از دید هنر و ادبیات پرداخته‌شود. بعضی از سخنرانی‌ها ممکن است در یک سال و مدتی کوتاه تأثیرگذار باشد، یا برانگیختن احساسات در مدتی کوتاه جواب دهد ولی وقتی به ماندگاری و تأثیر عمیق و گسترده فکر می‌کنیم، این ادبیات و هنر است که حرفی برای گفتن دارد. بیس حس و کنی ما باید بیشتر به طرف ادبیات، به‌خصوص ادبیات کودک و نوجوان برویم تا بتوانیم این داشته‌ها را نشان دهیم. و با افرادی درباره‌شان صحبت کرده‌ام. جمع‌بندی آن تصویرهای مختلف در یک کتاب می‌تواند به اتفاقاتی که افتاده خیلی کمک کند؛ چون از یک نگاه نیست و از چندین نگاه است. چون تصویری و نکته به نکته است؛ وقتی این را در یک داستان بیاریم و در دل یک رمان جای بدهیم، از اتفاقاتی که در دوران انقلاب افتاده است تصویری‌ها به دست می‌آوریم. من از اسطوره هم در این رمان استفاده کردم. «کرم» داستان و افسانه‌ای قدیمی است. اینها در رمان به هم نمی‌رسند؛ اما حکایت بسیار لطیفی در دل انقلاب است و تصویری که نوجوانان می‌گیرند، برایشان بسیار ماندگار خواهد بود.

■ مهم‌ترین ویژگی رد انگشت‌های اصلی از نظر شما چیست؟

مهم‌ترین ویژگی ویژگی کتاب نگاه به روند انقلاب در شهرستان‌های کوچک است. ما درباره اینکه در دوران انقلاب، در شهرستان‌های کوچک چه اتفاقاتی افتاد، کتابی نداریم یا بسیار کم داریم. درباره تاریخ تهران، آنقدر کتاب نوشته شده و قیلم ساخته شده که ما می‌دانیم چه خبر بوده‌است ولی دریک شهرستان کوچک مثل مشکین‌شهر، قطعاً اتفاقات متعددی در کشور‌های اروپایی این عشق وجود ندارد. یکی دیگر از ارزش‌های این کتاب همان نگاه عاشقانه است.

■ جری‌های بزرگ کردن چهره پهلوی‌ها در حوزه نشر و جود دارد که درصدد تحریف تاریخ انقلاب در قالب‌های مختلف هنری از جمله ادبیات است؟

من به چنین موضوعاتی در کتاب‌ها برخورد نکردم. بیشتر در فضایی مجازی شاهد این اتفاقات هستیم. احساس می‌کنم وقتی در برهه‌ای دچار سخنی می‌شویم، نگاه‌ها به گذشته برمی‌گردد؛ مثلاً اگر جنگی اتفاق بیفتد و ما بخشی از کشور را از دست بدهیم، درصد آفوس دوران صفویه را خواهیم خورد؛ یا آفوس زمانی را که افغانستان و کشورهای حاشیه خلیج فارس و عراق، جزو خاک ایران بودند. من احساس می‌کنم گرفتار شدن در برخی از مشکلات، در تورم و چه کاستی‌ها باعث می‌شود نگاه‌ها به گذشته بیفتد. تطهیر کردن و منزه کردن یا بزرگ کردن این برهه‌ها بازگشت به گذشته‌است و هیچ‌وقت بازگشت به گذشته خوشایند نیست. ما همیشه باید به جلو نگاه کنیم و از گذشته پند بگیریم. به نظرم نگاه به آینده، خوشایندتر از این است که برگردیم و بخش‌هایی از زندگی گذشته را تطهیر کنیم و خوشایند جلوه‌شان دهیم. آن موقع هم حتماً اتفاقات ارزشمنند و خوشایندی افتاده است؛ اما ما فعلاً در این برهه

نوشتن رمان و داستان برای نوجوانان با توجه به حجم اندک دایره لغات و اطلاعات عمومی کم‌ترشان، دشوار است. همچنین، باید در داستانی که برای نوجوانان امروز نوشته می‌شود، به موضوعات مهمی همچون قدرت تحلیل مسائل زندگی، شناخت خود، اعتمادبنفس و… پرداخته‌شود. همچنین باتوجه به پیشرفت رسانه و تکنولوژی باید جذابیت داستان نوجوان به قدری زیاد باشد تا بتواند آنها را درگیر کند و نوجوان را پای کتاب بنشاند.

گزارش‌های امیر، پسر عاشق روایتی از رابطه مطلوب اعضای یک خانواده است؛ خانواده‌ای که با وجود مشکلات سر راهشان، گرمای خانواده را حفظ کرده و به یکدیگر عشق می‌ورزند و هیچ سختی و مشکلی آنها را از همدیگر دور نمی‌کند. محبت بین اعضای خانواده آن قدر زیاد است که حاضرند برای حل مشکلات یکدیگر، خود را به سختی بیندازند.

کتاب گزارش‌های امیر، پسر عاشق درباره زندگی پسری نوجوان است که به‌همراه خانواده‌اش، از شهرستان بوئین‌زهرا به تهران کوچ می‌کند. امیرپدری ناشنوا دارد که در زلزله سال ۱۳۴۱ بوئین‌زهرا دچار سربود شده و کر و لال شده است. زندگی در تهران، برایشان سختی‌هایی را به‌دنبال دارد. هنوز زندگی شان در این شهر بزرگ روی غلنگ نیفتاده است که تصادف پدر، این سختی‌ها را دوچندان می‌کند. پدر امیر برای بهبود جراحی‌ه که در تصادف برایش پیش آمده، باید در بیمارستان بستری شده و عمل شود؛ اما امیر، نوجوان داستان، از پس هزینه‌های عمل بر نمی‌آید.

در این میان، یک نفر پیدا می‌شود که می‌خواهد به امیر کمک کند؛ اما برایش شرطی می‌گذارد که این شرط، امیر را در مسیر سختی قرار می‌دهد. او از امیر می‌خواهد نوجوان داستان، از پس هزینه‌های عمل را بپردازد و گزارش این خانه را به او بدهد. خانه‌ای که

■ ایده‌نگارش این کتاب با این موضوع از کجابه وجود آمد؟

من مطالعه تاریخی زیاد دارم و به تاریخ بسیار علاقه‌مندم. در زمینه انقلاب ایران هم مطالعه می‌کنم و داستان‌هایی را هم نوشته‌ام. در یکی از کتاب‌هایی که مطالعه می‌کردم، به مطلب بسیار جالبی برخوردم. قضیه از این قرار بود که پسر نوجوانی یکی از گروه‌های مجاهدین را لو می‌دهد و باعث دستگیری آنها می‌شود. به این صورت که او را تطمیع می‌کنند و پولی به او می‌دهند. آن پسر هرشب به‌بهانه درس خواندن و اینکه در خانه برق درازند، کتاب به‌دست زیر نور چراغ برق کوچه می‌آید و آمار اینها را می‌گیرد. این طوری خانه‌ای را که مدنظر بوده، رصد می‌کرده و آمارش را می‌داده است. این خانه به این صورت لو می‌رود و دستگیر می‌شوند. باتوجه به اینکه شخصیت ماجرا نوجوان بود، برای من بسیار جالب بود.

در این کار قصه‌های دیگری هم آورده‌ام و دو مساله دیگر هم غیر از خط اصلی داستان مطرح شده که با محوریت نوجوان است. همچنین، به زلزله بوئین‌زهرا و شخصیت پهلوان تختی پرداخته‌ام. چون اصالتاً قزوینی هستم، همیشه دوست داشتم به زلزله بوئین‌زهرا بپردازم. شخصیت پهلوان تختی هم در این زلزله خیلی نمود پیدا می‌کند و خودش را خوب نشان می‌دهد.

■ چه بازخوردی از نگارش این اثر گرفته‌اید؟

شکر خدا یا خوردهایی که گرفته‌ام، خوب بوده است. نوجوان‌ها شخصیت نوجوان را دوست داشته‌اند و با هم‌امراهی کرده‌اند. برای بزرگسالان هم مساله خانواده و پدر مطرح بوده و پرداختن به اسطوره تختی برایشان جالب بوده است. در کل، کار به‌صورت خطی پیش نمی‌رود و چند خط داستانی را راییگری می‌کند. برایشان جالب بود که در عین اینکه یک داستان را می‌خوانند، چند محور دیگر هم در حال جلو رفتن است.

■ پرداختن به موضوعات تاریخ معاصر و جلوگیری از اوارونه‌نمایی از وقایع این دوران، در حوزه ادبیات چقدر اثرگذار است؟

تاریخ همیشه به‌دلیل اثر گذار بوده است. ادبیاتی که به تاریخ کشورش نیرزد، از ادبیمت ساقط است. داستان هم همین‌طور است. در

■ از چه زمانی نگارش این اثر را آغاز کردید و چه مدت به طول انجامید؟

از سال ۱۳۹۵ و با پایان مصاحبه‌های اولیه، کار نگارش آغاز شد و در سال ۱۳۹۸، به پایان رسید؛ البته، تدوین اولیه کتاب سال ۱۳۹۶ تمام شد. بعد از این مرحله، مصاحبه‌های تکمیلی با برخی افراد تازه شناسایی شده صورت گرفت و کار بازنویسی نهایی با همراهی مشاور محترم، سرکار خانم حسینی، شروع شد.

■ منابع موجود در حوزه تاریخ معاصر، چقدر کمک‌کننده هستند؟ آیا به اندازه کافی، اسناد و منابع وجود دارد؟

مناسفانه در خصوص این واقع، جز دو‌سه اثر که در حد یک پاراگراف به آن اشاره کرده‌اند، منبع خاصی وجود ندارد. بیشتر، اسناد خود ساواک که مربوط به دستگیری شرکت‌کنندگان و گزارش‌های تحریف‌شده توسط نیروهای ساواک بود، کمک‌کننده بود.

■ بازخوردهایی از نگارش کتاب روز آزادی زن گرفته‌اید، چگونه بوده است؟

عمده بازخوردها از سوی دغدغه‌مندان حوزه زن و خانواده بوده است که شکر خدا، نظر مثبتی داشته‌اند. علتش هم موضوعی است که کتاب به آن می‌پردازد؛ یعنی روایت وضعیت زنان در دوران پهلوی، ضمن بیان واقعه ۱۷دی ۱۳۵۶.

البته بعضی از هنرمندان هم به کتاب توجه نشان دادند؛ برای مثال، یکی از عکاسان خراسانی واقعه ۱۷دی ۱۳۵۶ را بازسازی کرد و عکسش در حوزه هنری رونمایی شد.

http://irannewspaper.ir

editorial@irannewspaper.ir

کپ و گفتی با فاطمه نفری، نویسنده «گزارش های امیر، پسر عاشق»

با انقلاب بزرگ شدیم

باید گزارش آن را بدهد، خانه دختری است که امیر عاشقش شده است. حالا امیر در برزخی بزرگ مانده‌ای و راه چاره‌ای ندارد. نوجوان داستان این کتاب، در اجراء شرط را می‌پذیرد و متوجه می‌شود که آنها در طبقه بالای منزلشان، به چند انقلابی اسکان داده‌اند. امیر در این مدت، دوستی به نام صادق پیدا کرده و هر روز، به شناخت بیشتری از جامعه و وقایع اطرافش می‌رسد. گزارش‌های امیر، پسر عاشق تنها یک رمان عاشقانه نیست؛ بلکه داستان انقلاب است. این کتاب رمانی نوجوانانه، جذاب، تاریخی و اجتماعی است که با وجود فراز و فرود‌ها و چالش‌هایی که در داستان زندگی این خانواده رخ می‌دهد، نوجوان را به ادامه خواندن رمان ترغیب می‌کند. داستان این کتاب بسیار خواندنی و شیرین است. گفتنی

است کتاب گزارش‌های امیر، پسر عاشق، اثر فاطمه نفری، کتاب برگزیده دومین دوره جایزه شهید اندرزکو شده است. این کتاب را نویسنددها ده‌شصتی نگاشته و انتشارات قدیانی آن را در ۱۵۲ صفحه راهی بازار کرده است. آخرین چاپ آن مربوط به سال ۱۳۹۸ بوده و می‌شود به‌لحاظ موضوع بندی، آن را در بخش داستان نوجوان قرار داد.

فاطمه نفری از آن نویسنده‌هایی است که در نویسندگی صبر را پیشه کرده است. همین صبر باعث شده است که او بعد از گذشت چند سال، اولین کتاب خود را به چاپ برساند و در جشنواره‌های متعددی جوایز را از آن خود کند. زمستان بی‌شازده، بی‌تابی آرزوها، گلوله‌های برقی و بچه‌های مردم از جمله کتاب‌های است که به قلم او نگاشته شده است. گزارش‌های امیر، پسر عاشق آخرین اثر اوست که در انتشارات قدیانی منتشر شده و در دومین جایزه ادبی شهید اندرزکو، جزو سیزده اثر برگزیده شناخته شد.

■ نویسنده: فاطمه نفری

■ انتشارات: قدیانی

می‌بریم؛ پس باید به همه اینها توجه کنیم.

■ به‌طور اجمالی، آینده ادبیات انقلاب را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

راستش نظری درباره آینده ادبیات انقلاب ندارم؛ ولی این را می‌دانم که آثار بسیار خوبی داریم که نویسندگان بزرگ از سال‌های پیش تولید کرده‌اند؛ از امیر هم داریم که در حال حاضر، نسل جدید در حال نوشتن آن‌هاست که شایسته تأمل هستند. این نشانه خوبی است.

■ مهم‌ترین ویژگی گزارش‌های امیر، پسر عاشق چیست؟

برای من، به‌عنوان نویسنده، تمام‌مسائلی که به آنها پرداخته‌ام، حائز اهمیت است. پهلوان تختی، سال‌های آخری که منجر به انقلاب می‌شود، نوجوانی که این سال‌ها با مشکلات بسیاری دست‌وپنجه نرم می‌کند؛ رزله بوئین‌زهرا، همه اینها برای من حائز اهمیت بودند؛ اما اگر بخواهم یک مساله را انتخاب کنم، سیر تکاملی و رشد یک نوجوان است؛ رشد، بزرگ شدن، مرد شدن و رفتن به‌سمت روچه پهلوانی. این برای من در وهله اول خیلی اهمیت داشت.

■ وجود جشنواره‌ها و جوایز ادبی چگونه می‌توانند به آگاهی نسل جدید منجر شوند و از تحریف تاریخ معاصر جلوگیری کنند؟

برگزاری جشنواره‌ها در دیده‌شدن یک سری از کتاب‌ها بسیار مؤثرند. اگر فرایند جشنواره به‌درستی انجام شود، کتاب‌های خوب بالا بیایند و برگزیده شوند و بعد هم فرایند تبلیغات بخوبی انجام شود، یک کتاب می‌تواند در میان مردم دیده شود. هرچه بیشتر آن کتاب خوانده شود، در آگاهی مردم هم مؤثر خواهد بود. اما متأسفانه در جامعه ما، کتاب به‌عنوان یک کالا هنوز آقدری پذیرفته نشده است که بخوانند برایش به‌طور جدی تبلیغات انجام دهند. خیلی وقت‌ها آثار به‌جشنواره‌ها هم می‌آیند و برگزیده می‌شوند اما بعد کتاب‌هایی که برگزیده می‌شوند، این طور که باید، پشتیبانی نمی‌شوند و برایشان تبلیغات نمی‌شود. اگر این کارها انجام شود، به نظرم بسیار مؤثر است. اگر جایی تعدادی کتاب را بررسی کند و از بین آن‌ها، چند کتاب را به‌عنوان کتاب خوب معرفی کند، می‌تواند خیلی مؤثر باشد.

علت عمده تحریف تاریخ، علاوه بر تغییر تصویرسازی‌ها از یک دوره یا یک واقعه، جابه‌جا کردن موضوعات مهم در ذهن خوانندگان یا شنودگان تاریخ است.

■ در سال‌های اخیر، چقدر به قشرهای مختلفی که در انقلاب نقش ایفا کردند، توجه شده است؟

شکر خدا در سال‌های اخیر، در روایت تاریخ انقلاب، توجه به قشرهای مختلف، خصوصاً اقشار مردمی، بیشتر از قبل شده است؛ گرچه این میزان پرداخت، نسبت به سهمی که آنها در انقلاب داشتند، بسیار است و همچنان برخی اقشار فراموش شده هستند؛ مثل روسنایبان، دانش‌آموزان و… فراموش نکنیم ثبت و ضبط روایت‌های مردمی از این گروه‌ها، علاوه بر بیان فضای زندگی مردم عادی در دوران پهلوی، رویایای پنهان اجتماعی و فرهنگی وقایع مرتبط با انقلاب را بخوبی آشکار می‌کنند و این هم از جلویی از تحریف تاریخ و هم در تحلیل درست از تاریخ اثرگذار خواهد بود. علاوه بر این‌ها، حافظه تاریخی مردمی که با این وقایع درگیر بودند، فعال

■ به نظر شما چه خلاهایی در حوزه تاریخ معاصر و تاریخ انقلاب وجود دارد که هنوز به شکل جدی به آن پرداخته نشده است؟

روایت‌های خانوادگی از انقلاب.

■ از نظر خود شما که نویسنده این اثر هستید، مهم‌ترین ویژگی این اثر چیست؟

پرداختن به یکی از سیاست‌های فرهنگی دوران پهلوی (ماجرای حجاب) و نحوه مواجهه مردم با آن؛ خصوصاً زنان که مخاطب اصلی آن سیاست بودند.